

Esztergomi Lapok.

Megjelenik minden vasárnap és csütörtökön.

Előfizetési árak:

Égész évre	6 frt — kr.
Fél évre	3 frt — kr.
Negyed évre	1 frt 50 kr.

→ Egyes szám ára 6 kr. ←

Szerkesztőség:

Széchenyi-tér (Szerencsés-féle ház),

ahol a lap szellemi és anyagi részét illető közlemények küldendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadóhivatal:

Széchenyi-tér (Szerencsés-féle ház),

ahová az előfizetési pénzek küldendők.

Hirdetések

és nyilatkoztató közlemények a kiadóhivatalban vétetnek fel.

A történelmi társulatról.

Esztergom márcz. 4.

Diszes és előkelő közönség részvétele mellett tartotta az esztergomvidéki történelmi társulat 1899. évi rendes közgyűlését vasárnap délelőtt. A vármegyeházának ősi portrait-okkal benépesített nagyterme már a közgyűlés előtt élénk társaságot foglalt magába. Pór Antal apátkanonok, a m. kir. tud. akadémia tagja, a társulat alelnöke teljesítette az elnöki tiszteletet. A társulat elnöke: *Kruplanicz Kálmán* kir. tan., főispán ugyanis még mindig gyengélkedik. A közgyűlés olyan jubilálás-féle hajlamokkal rendelkezett. Most van ugyanis ötödik éve annak, hogy a törekvő társulat létesült. Öt év alatt folyton erősödve, nem lankadó buzgalommal működik a társulat dicséretes igyekezettel. Megérdemelte tehát, hogy közgyűlését a tagok nagyrésze és számtalan vendég látogassa.

A közgyűlésen elhangzott beszédek oly megragadó tartalommal és belértéssel rendelkeznek, hogy szokásos vezércikkünk mellőzésével azokat közölni határoztuk, óhajtván, hogy a társulatról híveket hódítsanak és szükségesnek látva azt, hogy a közönség tájékozását nyerjen a tudományos társulat működéséről. Pór Antal alelnök megnyitó beszéde a következő:

Tisztelt Gyülekezet.

Szeretett hazánk városai közt nincs egy is, melynek oly jelentékeny története volna, mint Esztergomnak, szent. István apostoli királyunk szülővárosának, az ország fővárosának az Árpádok korszakában, az érsekek székhelyének. Ha végig forgatjuk a magyar történelemnek akár aranymetszetű fényes, akár a legnemesebb honfi vérrrel merített szomorú lapjait, Esztergomot minden lapon ott találjuk. Esztergomban — mondhatnók — minden kőnek, minden rögnek meg van a maga története.

Ép ezért bátorkodtam többszörösen fölkiáltani az Esztergom vidéki Régészeti és Történelmi Társulat mélyen tisztelt tagjait, hogy segítsenek összegyűjteni az anyagot, melyből idővel városunk és vidékünk történetének nagyszerű és pompás csarnoka fölé-

pülhet. Nincs tollforgató, írástudó ember, ki közre ne működhetnék e célra még ha egyébre nem vállalkozik is, mint hogy összeírja határunk dűlői neveit, melyekben nem ritkán történelmi vonatkozásokat találunk, vagy amelyek régebbi okirataink megértésére vezetnek.

Hiszem hogy találkoztak is már, kiknél szavam nem hangzott el a pusztában, kik megszívelvén, hogy amely nép nem bésüli meg történetét, az nem bésüli meg önmagát, s a község, melynek nincs története szegényebb a koldusnál. Már meg is kezdették a gyűjtés nehéz és fárasztó munkáját, melynek eredménye lmeleg fognak lepni bennünket és saját nevüket megörökíteni.

Követendő szép példát mutatott erre ngos Baranya Nádasi dr. Feichtinger Sándor kir. tanácsos és városi ny. főorvos úr, mélyen tisztelt tagtársunk, ki ötven évi fáradhatatlan munkásságának dús eredményeit mutatta be azon terjedelmes, 456 lapot kitevő művében, melyben Esztergom-megye és környéke flóráját a szaktudós közönség hangos és őszinte ovációi közt bemutatta.

Előttöm fekszik az okirat, melylyel a legkompetensebb fórum, a magyar királyi Természettudományi Társulat növényzeti szakosztálya üdvözölte tudományos kis körünk nagyérdemű nesztorát jeles műve megjelenése alkalmából. Kiváló szerencsémnek tartom, hogy ezen levelet egész terjedelmében fölolvashatom:

Nagyságos dr. Feichtinger Sándor esztergammegyei főorvos urnak.

A kir. m. Természettudományi Társulat növényzeti szakosztályának 1900. januárius 10-én tartott ülésén Nagyságodnak Esztergom-megye flórája című könyve dr. *Mágócsy-Dietz* Sándor egyetemi tanár által bemutatás alá került. *Staub* Móricz kir. tanácsos, szakosztályi alelnök indítványára a növényzeti szakosztály Nagyságodat, mint a magyar botanikusok ez idő szerinti nesztorát nyilvános szakmunkájáért lelkesen üdvözli és erőt, állandó egészséget kíván további sikeres munkálkodásához.

A midőn ezen egyhangú határozatot Nagyságodnak örömmel adjuk tudtára, maradunk Budapesten, 1900. januárius 12. Hazafiúi és szaktársi tisztelettel.

Aláírva: *Klein* Gyula a szakosztály elnöke, dr. *Staub* Móricz a szakosztály alelnöke, dr. *Szilberszky* Károly a szakosztály jegyzője, dr. *Mágócsy-Dietz* Sándor, *Taisz* Lajos, dr. *Grosz* Lipót, dr. *Filarszky* Nándor, *Fekete* József, *Bátky* Zsigmond, dr. *Simonkay* L., *Gabnay* Ferencz, dr. *Benyátsky* Jenő, *Kubacska* András.

Midőn a m. kir. Természettudományi Társulat növényzeti szakosztálya ezen üdvözlésében, melylyel mélyen tisztelt és nagyérdemű tagtársunkat megtisztelte, hálással osztozunk, csak még azt tesszük hozzá, engedje az isteni gondviselés, hogy a férfút, ki polgártársai közül nem egynek mentette meg életét és országos jelentőséget kölcsönzött társulati szerény munkásságának, még sokáig, igen sokáig üdvözölhessük körünkben, kik őt mélyen tiszteljük, bensőleg szeretjük!

Van szerencsém továbbá értesíteni a Régészeti és Történelmi Társulatot, hogy főszékes-egyházi káptalanunk az esztergomi kanonokok sorozatát, lehetőleg életrajzát 1100-tól 1900-ig a magyar kath. egyház kilencszázados évfordulója alkalmából kiadta. A művet nt. tagtársunk *Kollányi* Ferencz ur lelkiismeretes szorgalommal gondosan megírta. Irt hozzá igen érdekes előszót is, melyet a laikus is kedvteléssel fog elolvasni. A munka kitesz 33 ívet, helyben nyomtatott, és gazdag forrását képezendi monografiáknak. Mihelyt közkeletűvé válik, a m. főkáptalan szívesen szolgál egy példánnyal társulati könyvtárunknak. Addig is fogadják kegyesen e három füzetkét (*Záh* Feliczián pöre, *Nagy* Lajos litván hadjárata és *Nagy* Lajos a haliczi érsekség megalapítója), mint ismét megeredt történelmi munkásságom eredményét.

S ezzel, minthogy társulati elnökünk ómtga orvosi rendeletre a szobát kénytelen őrizni, az ő nevében is megnyitottnak jelentem ki a Régészeti és Történelmi Társulat ötödik évi rendes közgyűlését.

A szép beszédet lelkes éljenzéssel jutalmazta a hálás hallgatóság, mely dr. *Feichtinger* Sándor érdemeit is kitüntető-ismerte el.

Az elnöki megnyitó után *Rózsa* Vitál, a sz. Benedek-rend tudós tanára, a társulat II. titkára olvasta fel jelentését, mely való-

ban történelmi tanulmány s mint ilyen méltán megérdemli, hogy vele a közönség is megismerkedjék. A jelentés így szól:

„Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Egy év repült el ismét sebes szárnyán társulatunk fölött s tünt el az idők végtelenségébe. A 19. század alkonyán szent és örvendetes évhez érkezünk, mely nemcsak az egész kath. világnak jubileuma, hanem egyuttal örömnépe édes hazánknak is, mely 900 évvel ezelőtt fogadta el a ker. vallást, erkölcsöt és műveltséget, s ezzel elfoglalta helyét az európai keresztény országok sorában.

S ha méltán ünnepel ezen évben a kath. egyház, mely 900 évvel ezelőtt szent szövetségben egyesült a magyar nemzettel; ha méltán ünnepel a magyar állam, mely a kereszténység által erős támaszt nyert Európa népei közt; ha méltán ünnepel a hazának minden fia, a ki szereti ezt az őseink vérével áztatott földet: akkor valóban méltó és elengedhetlen kötelességünk is, hogy mi, esztergomiak, nemzetünk újjászületésének kilencszázados évfordulóját a vallásos szív szent érzelmével, a hazafiúi lelkesedéssel egész bensőségével, minél fényesebben megüljük. Mert a ker. Magyarország története itt, Esztergomban kezdődik. Itt született a magyar kereszténység meghonosítója, a ker. magyar állam megteremtője; itt fogamzott és erősödött meg első királyunk szívében a hitnek azon csodálatos ereje, melylyel a pogány magyar nemzetet a keresztény hitre vezette; itt vetette meg szilárd alapját az ország alkotmányának, midőn magát a szent koronával királlyá koronáztatta. És az a keresztény vallás, amelynek fénye Esztergomból terjeszté szét áldásos sugarait a nemzetre; az az alkotmány, amelyet sz. István Esztergomban alkotott meg és szentesített; azok lettek a mai Magyarország alapjává és fentartójává; azoknak köszönhetjük, hogy a magyar nemzet a népvándorlás dülő csatái között nem enyészett el, hogy a rettenetes viszályok és veszélyek után is él magyar, áll Buda még!

A jelen év hazánkra nézve a visszaemlékezés, a nemzeti és vallásos kegyelet esztendeje lévén: úgy hiszem, nem lesz időszerűtlen, ha néhány percze visszazállva lélekben a rég lezajlott, majd fényes, majd zivatáros századokhoz, futó pillantást vetünk városunknak dicsőségben és gyászban, örömben és szomorúságban egyaránt bővelkedő nagy multjára. Hisz Esztergom története kicsiben ugys az egész ország története.

A honfoglaló magyarok Buda és Pest városoknak nem tulajdonítván fontosságot, nekik kedvezőbb vidéket kerestek föl. Dunán túl két római eredetű virágzó várost találtak: Alba-Regiát: Székesfehérvárt és Salvat: Esztergomot. A magyar állam megalapítása ehhez a két városhoz van kötve, ennek a két városhoz erősségén épült föl a magyar királyi hatalom erőssége.

Esztergom első sorban Géza fejedelemnek köszöni régi hírnevét, ki azt fejedelmi székhelyül választá. Még inkább emelkedett jelentőségében sz. István uralkodásától kezdve, ki azt a magyar királynak és az ország első főpapjának székhelyévé tevén, a politikai és vallási élet középpontja lett. Bonfinius s más történetírók szerint fényes templomok, kolostorok, nagyszerű paloták s egyéb köz- és magánépületek díszítették ebben az időben Esztergom területét; nagyság, népesség és gazdagság tekintetében fölülmulta az ország többi városait. Ipara és kereskedelme világhírű volt; olasz, német, és francia kereskedőknek egész utcáik valának a városban.

Többi Árpád-házi királyaink is sokszor

és szívesen időztek Esztergomban, amely nem egy történelmi fontosságú eseményt látott falai közt. II. Géza király itt fogadta nagy ünnepséggel III. Konrád német császárt és VII. Lajos francia királyt, midőn ezek hazánkon át a Szent földre kereszties hadat vezettek; hasonló pompát fejtett ki III. Béla Barbarossa Frigyes császár és kísérete tiszteletére; III. István és IV. Béla királyainkat itt temették el. Vak Béla a szigeten épült apáca-kolostor falai között, amelynek romjaiból egy-két kődarab máig is látható, 1136-ban országgyűlést tartott; ezenkívül még több ízben volt városunkban országgyűlés, nemzeti és tartományi zsinat.

Azonban ez a virágzó fény és dicsőség csak 1241-ig tartott, a midőn a tatárok, mint a sáskák, ellepték az országot. A Sajónál történt szerencsétlen ütközet után Esztergom városát végső veszedelem fenyegette.

A tatárok az esztergomi sziklavárat eredménytelenül ostromolták ugyan; a spanyol származású Simon hős katonái az ellenséget visszautították, s így a vár földét nem fertőzteté meg a tatárok lábnyoma; de magára a városra nézve rettenetes nap volt ez, Esztergom legsiralmasabb napjainak egyike. A felbőszült tatárok a kőfallal és árokkal erősített várost megrohanták, rabolták és pusztították, a lakosokat irgalom nélkül öldözték; a szivtelen vezér nem kegyelmezett azon 300 előkelő nőnek sem, akik ékszereik és drágaságaik átadása mellett életükért esedeztek; végre az egész várost fölggyújtották s azt tökéletesen földúlták.

Az e mbertelen ellenség elvonulása után IV. Béla mindent elküvetett, hogy a város előbbijelét ismét visszanyerje; ugyanerre törekedett Vancsa István érsek is: de ez többé nem sikerült. Esztergom megszűnt királyi székhely lenni. A királyi palotát már előbb, 1198-ban Imre király Jób érseknek adományozta; maga a vár pedig, amelyhez volt kötve mindenkor a város és megye sorsa, 1256-ban jutott az érsekség birtokába. S valamint a megelőző időkben a királyok kegyeinek köszönhetette Esztergom föllendülését, úgy most az érseknek jóindulata és bőkezűsége folytán indult második virágzásnak. A városnak részint lakosokkal való betelepítése és erősítésével, részint díszesebb épületek emelésével kiválóbb érdemeket szereztek maguknak: Vancsa István, Telegdy Csanád, Kanizsai János és Széchy Dénes érsek. De valamennyi között az első helyet foglalja el Vitéz János. Ez a nagyműveltségű és kiváló műizléssel bíró főpap gyönyörű helylyé varázsolta a várat. Új erősítéseket és érseki palotát emelt, a sz. István által sz. Adalbert püspök tiszteletére épített basilikát nagyszerűen átalakította; a hegy oldalán függő kertet, növényházakat, sétahelyet, fürdőket létesített; csillagvizsgáló tornyot épített; gazdag könyvtár és képtár állított föl. A század leghíresebb tudósai és művészei messze földről eljöttek a nagyszellemű főpaphoz, akit Mátyás király is többször fölkeresett palotájában.

A megye és város egyik legszebb korszaka volt ez, a melyben jelentékeny szerepe volt Bakács Tamás érseknek is. Egyéb alkotásain kívül ő építette 1507-ben azt a remek kápolnát, amely ugyszólván egyedül maradt meg a régi idők építkezéseiből s ma is egyik nevezetessége a basilikának.

De nemsokára eljöttek Esztergom várára, főtemplomára s a Bakács-kápolnára a szomorúság napjai. 1526. aug. 29-ik napján történt a mohácsi gyászos ütközet, s utána vad ozmán táborok verpatakok árjai közt boriták el hazánk vidékeit. A győztes törökök lassan előre nyomulva, Buda elfoglalása után 1543-ban Esztergom ellen indultak. Ez azon szerencsétlen év, melyben Esztergom csillaga hosszú időre elhomályosodott, dicsőségének napja le-

áldozott s másfél századon át tartó gyászos szolgaságba jutott!

A várórség vitéz ellenállásán az ozmanok ismételt rohama mindannyiszor megtört. A lelkes esztergomi nők a várfalak ormairól égő anyagok ledobálásával és súlyos kövek lehengetítésével nagy pusztítást vittek véghez a fel-türekvő ellenség közt; de végre árulás folytán mégis a hitetlenek kezébe jutott a vár és a város. Esztergom és vidéke ekkor élte leggyászosabb korszakát, Várdai Pál érsek kénytelen volt a várból kiköltözni s a kanonokokkal együtt Pozsonyba, majd Nagyszombatba vonult. A törökök a sz. Adalbert híres basilikájából bástyákat építettek, a Bakács kápolnát mecsetté változtatták; a vár egyéb épületeit egészen elhanyagolták, az ostromok okozta károkat nem tatarozták, nem javították. Esztergom régi magyar polgársága kiköltözött, s a mai kir. városban a hódoltság idején nagyobbára szerbek laktak, miért a várost is Rácsvárosnak nevezték; míg a vár és a Viziváros lakosságának zöme törökökből állott. Néptelemné váltak a város utcái, a föld parlagon maradt, pusztulás és hanyatlás mutatkozott mindenfelé! A szomszédos községek is részben elpusztultak részben a török adófizetői lettek. A város és megye egyaránt kimondhatatlanul sivár és szomorú képet nyújtott.

1595-ben visszavették ugyan a keresztények a várat, a mikor Pálffy Miklós parancsnoksága alatt halt hősi halált Balassa Bálint, a kiváló magyar költő is; de 1605-ben újra elvesztették. S így ezen rövid időköz kivételével 1543-tól egész 1683-ig török járom alatt nyugott városunk.

Isten elhozta végre az éj után a hajnalt, a sokáig tomboló förgöteg után ismét földerült a nap a sokat szenvedett Esztergom fölött. A törököknek Bécsnél történt megverését nyomban követte a párkányi diadal, mint Esztergom felszabadulásának szerencsés kezdete. Rövid ostrom után a keresztények kezébe került az esztergomi vár; a törökök megszegyenülve hagyták el a várost, melyet már egészen otthonuknak tekintettek. Okt. 28-án tartotta ünnepies bevonulását a várba a hős Szobieszký lengyel király, Károly főherceg kíséretében. A Bakács-kápolnában felhangzott a „Te-Deum“ áhitatra keltő dallama, s a hős vezér a keresztény harcosokkal együtt örömtől repeső szívvél mondott hálát a kivívott győzelemért. A télhold büszke ragyogása homályba borult; újra kereszt ragyogott a magyar Sion ormain!

Városunk a nyomasztó török uralom alól felszabadult; de az öröm nem lehetett teljes és tartós. Maga a kir. város 1683-ban teljesen leégett. És alig fogott hozzá az anyagi és szellemi téren beállott százados mulasztások pótlásához, az elemi csapás okozta károk helyreállításához: a lassu emelkedés és fejlődés csiráit majdnem elfojtotta II. Rákóczy Ferencz fölkelése, a kinek fegyverre hívó szözeata vízhangra talált meggyének lakosainak szívében is. A háborúval járó, emberéletben és anyagiakban való súlyos veszteségekhez járult a pestis, a mely a város és megye lakosai közül mintegy 2000 embert ragadott el. Ezen pusztító veszedelem megszűntének emlékére állították fel 1723-ban a jelenleg városházul szolgáló Bottyán-palota előtt levő téren, a most csonkán álló szent-Háromság-szobrot.

A város 1708-ik évben folyamodott régi szabadságai és kiváltságai megerősítése végett. I. József Esztergomot a szabad kir. városok közé fölvéven, régi szabadságait megerősítette; utóbb pedig III. Károly 1725-ben latin nyelven kiadott okiratában erősítette meg a város régi kiváltságait.

1761-ben a vár visszazállt ősi birtokosaik kezébe, a mennyiben Mária Terézia királynő

Barkóczy Ferencz kinevezése alkalmával azt a hercegprimásnak adta. Ennek legfőbb óhajta volt, hogy az érsekséget és főkáptalant Esztergomba visszahozza, a minek kivételében azonban közbejött halála megakadályozta. Csak Rudnay Sándor valósíthatta meg 1820-ban ezt a tervet; s így a török hódoltság miatt 277 év óta távollevő primási szék és főkáptalan visszahozatalával az elhagyatott és kimerült városnak minden irányban új lendületet adott. Az 1838-iki árvíz mintegy 600 házat teljesen romba döntött; de ez a csapás a városnak megindult fejlődését és emelkedését meg nem akasztotta. Rudnay kezdte meg a főszékesegyház építését, a melyet Kopácsy József óriási áldozatokkal folytatott, s utána Scitovszky János befejezvé, 1856-ban országos jelentőségű ünnepséggel, az uralkodó, egyházi és világi előkelőségek s nagyszámú közönség részvétele mellett az Ur dicsőségére felszentelt.

Mélyen t. Közgyűlés! Nem új adatok, eddig tán ismeretlen történeti események megismertetése volt vázlatos előadásom célja, hanem csak az, hogy a városunkban megszületett magyar királyság és kereszténység kilencszázados évfordulója alkalmával az emlékezetbe visszaidézzem Esztergom multjának fő vonásait; hogy rámutassak az idők változásaira, a melyekben a dicsőségre homály következett, de a szomorúságra ismét az öröm napjai derültek.

Sokszor tornyosultak városunk egére veszfellegek. Csapások csapásokat értek: idegen hadak dultak téreinken; pestis, tüzvész, árvíz következtében számtalan szenvedésnek volt kitéve; és volt idő, midőn égnek meredező romok tarták még csak fönn egykori fénye és hire emlékét. De nem borult rá teljesen a megsemmisülés fátyola, mely sok város omladékait ma is takarja; mert örködtött városunk fölött Esztergom halhatatlan emlékü szülöttének, első nagy királyunknak, sz. Istvánnak szelleme; örködtött fölötté és mindenható erejével védte az Ég hatalmas Ura!

Illő dolog tehát, hogy hívő kebelvel adjunk hálát az isteni gondviselésnek, a mely nem engedte, hogy az átélt nehéz idők sulya eltemesse, a vész és viharok bösz ereje elsöpörje városunkat. Illő dolog, hogy magyar szívünk egész őszinteségével üdvözljük és dicsőítsük hazánk első, valóban apostoli királyát, ki a magyar királyság és kereszténység megszilárdításával városunkban nemzeti nagylétünk alapjait megveté! De mondjunk áldást azon nagy-szemléltű férfiak emlékére is, a kik vagyont, vérüket és életüket áldozták Esztergom jólétéért; s az ő példájukon fölbuzdulva munkálkodjunk közös erővel, hogy sokat szenvedett városunk a szellemi, erkölcsi és anyagi jólét útján haladjon egy szebb és boldogabb jövő felé!

Most pedig legyen szabad társulatunk belső életéről és működéséről röviden szólnom. Társulatunk tagjainak száma: 212; és pedig tiszteletbeli 6, alapító 18, rendes 135, pártoló 53. Az 1899. évben a rendes tagok közé léptek: Berzeviczy József, Bogisich Mihály, Csongrády Gyula, Hollósy Rupert, Schlick István, Szilágyi Rezső, Vadászffy Jenő, Vezinger Károly, Zibrinyi Gyula és Vimmer Imre, eddig pártoló tag.

A mult évben márczius 5-én tartottuk negyedik rendes közgyűlésünket, a melynek kimagasló pontja volt az eszmékben és költői szépségekben gazdag, kegyeletes emlékbeszéd, a melyet dr. Walter Gyula mondott társulatunknak volt tisztelt elnöke és alapító tagja, dr. Knauz Nándor fölött. A folyó ügyek négy választmányi ülésen nyertek elintézését. A nov. 13-ki vál. ülés felolvasással volt összekapcsolva, amikor Török István ur kéziratban levő munkájából „Doboz Mihály emlékezete“ cz. fejeze-

tet olvasta föl a társ. titkár a tagok élénk érdeklődése és tetszése mellett.

A mult évi közgyűlés örömmel és lelkesedéssel fogadta a társ. titkárnak egy régészeti és történelmi kiállítás rendezésére vonatkozó indítványát. Maszlaghy Ferencz ur kétszáz koronát fel is ajánlott erre a célra. Csak sajnálni tudom, hogy a kivitel megbeszélésére kiküldött szűkebbkörű bizottság a tervet a jelen évben nem tartván megvalósíthatónak, annak elhalasztása mellett foglalt állást.

Bizonyára elismeréssel adózik a t. közgyűlés a szakosztályok elnökeinek; Kruplanicz Kálmán és Pór Antal uraknak dicséretes elhatározásaiért; kik, hogy az ifju nemzedékben a régészet és történelem iránt érdeklődést keltsenek és a munkakedvet fokozzák, Esztergomra vonatkozó 12 régészeti és történelmi pályatelt tüzetek ki egy-egy arany jutalmazással a főgymn. ifjúság részére.

Társulatunk, kettős céljának megfelelőleg, a régészeti és történelmi irányban, az elmúlt évben is iparkodott erejéhez képest feladatának megfelelni. Ásatást eszközöltünk Esztergom határában, az ugynevezett Borz-hegyen; a munkálat azonban még nincs befejezve. Magyar-Szölgvényben pedig az ottani jegyző és tanító urak fejtenek ki buzgó tevékenységet társulatunk érdekében. Ugy az ásatások folytán, mint ajándékozás és vétel útján gyűjteményünk több értékes tárggyal szaporodott, melyeket az ezen célra berendezett helyiségben ügyesen csoportosított Némethy Lajos ur, a muzeum fíradhatatlan öre.

Mult évben jelent meg a társulat kiadásában dr. Feichtinger Sándor urnak „Esztergom-megye és környékének flórája“ cz. terjedelmes munkája. Nagy köszönettel tartozunk a biboros hercegprimás ur ö Eminentijának és Pór Antal urnak, kik 200—200 koronával járultak a nyomtatás költségeinek részben való födőzéséhez.

Pór Antal, Némethy Lajos és dr. Verthner Mór urak a megye és város történetére vonatkozó kutatásai eredményét már több érteke dolgozatban bemutatták a társulat évkönyveiben. Ezenkívül örömmel emlitem föl, hogy Török István, magyar-szölgvényi, azelőtt pilis-maróthi plebános ur Pilis-Maróth monographiájával elkészülvén, kéziratban levő munkáját a társulat rendelkezésére bocsátotta. Vajha a többi vállalkozó munkatársak is hasonló lelkesedéssel dolgoznának, hogy így a megye és a város tervezett monographiája minél előbb megindulhatna!

És most számot adva a lefolyt év működéséről és állapotáról, midőn titkári jelentésem tudomásul vételét tisztelettel kérem: egyuttal köszönetemet fejezem ki azért a megtisztelő bizalomért, melylyel öt évvel ezelőtt titkárrá való választásom alkalmával megajándékoztak kegyeskedtek. A társulat első öt évi szakala letelt: most a művelt közönség van hivatva, hogy ítélet mondjon az eddigiekből ítélve: érdemes-e társulatunk a további erkölcsi és anyagi támogatásra?

Én erősen meg lévén győződve a társulat szükséges és hasznos voltáról, bizon a helybeli és vidéki művelt közönségben, hogy a városunkra és megyénkire nézve egyaránt fontos ügyet továbbra is készséggel fölkarolja; reményilem, hogy egyesek és testületek nemcsak szivesen meghozzák a csekély áldozatot s belépnek tagjaink sorába, hanem ismerőseik körében is terjesztik a nemes és hasznos eszmét. A város és megye érdekében szívből óhajtom, hogy a társulat folyton erősödjék, gyarapodjék és virágozzék! (Éljenzés!)

A titkári jelentés után a számvizsgáló bizottság jelentése következett, amelyet Reusz

József biz. elnök adott elő nagy figyelemmel.

Némethy Lajos, a társulat régiségtárnak tudós öre, számolt be ez után a mult évben nyert régészeti becsü ajándékokról, amelyek között igen becsesek a Knauz hagyatékból származottak, nemkülönben a szölgvényi bronzleletek és régi sarkantyugyűjtemény is. A tisztikar és választmány megválasztván a tisztikar a régi maradt, és pedig:

A régészeti szakosztály elnöke, egyuttal ügyvezető elnök: *Kruplanicz Kálmán*. A történelmi szakosztály elnöke: *Pór Antal*. Társulati igazgató: *Dr. Walter Gyula*. Muzeumőr: *Némethy Lajos*. I. Titkár: *Rózsa Vítal*. II. Titkár: *Ósváth Andor*. Pénztáros: *Dr. Prokopp Gyula*. Jogtanácsos: *Dr. Burián János*.

Választmányi tagok lettek:

Andrássy János, dr. Bárdos Remig, Boltbízár József, dr. Csernoch János, dr. Földváry István, dr. Helcz Antal, dr. Kereszty Viktor, Litsaer Sándor, Magos Sándor, Maszlaghy Ferencz, dr. Mátray Ferencz, Obermayer György, Pelczér Lipót, Reusz József, Reviczky Győző, B. Szabó Mihály, Sztankay Kálmán, Vásárhelyi Géza, dr. Wertner Mór, Hollósy Rupert, Vimmer Imre, Hübschl Alajos, Panghy Özséb, Magurányi József.

A közgyűlés déli 12 órakor ért véget

Rip. II.

HIREK.

Heti naptár:

Márczius.

Csütörtök Ist. János.
Péntek Jez. lándas.
Szombat 40 vért.
Vasárnap Konstantin.

— **Kinevezés.** A pénzügyminister *Kottler* László adóhivatali gyakornokot az esztergomi kir. adóhivatalhoz adótisztárá léptette elő.

— **Előterjesztés a II. alkapitányi állás betöltése iránt.** A rendőrkapitány a héten előterjesztést tett a közgyűléshez, melyben hivatkozva az új bünvádi eljárással hivatalára háruló újabb terhekre, az eddig betöltetlen II. alkapitányi állás betöltésének elhatározását kérte. Sok a munka a rendőrkapitányi hivatalnál, ez való, mert a hivatalban a hivatalfő, alkapitány, fogalmazó, írnök, egy rendőrbiztos és két díjnok állandóan el vannak foglalva irodai munkákkal.

— **A vármegye fegyelmi választmánya f. hó 15-én tart ülést.**

— **Közgyűlés.** Az esztergomi borászati egyesület f. hó 26-án d. u. 4 órakor tartja évi rendes közgyűlését *Vimmer* Ferencz elnöklete alatt.

— **Az elismerés jele.** A kultusz miniszteriumban, — ép úgy mint minden más felettes fórumnál — az utóbbi időben kiválóan szives érdeklődést tapasztalunk városunk iránt. Tudvalévő hogy a gymnasium építéséhez még 88.000 korona hiányzik, mely összegnek segélyképpen való nyújtását a kultuszminiszter határozta el olyképp, hogy a város által a czimen kölcsön felveendő összeget átvállalja és törleszti. Mivel a pénzügyviszonyok mostohaasága miatt eddig kölcsönt szerezni nem sikerült, a miniszter most 20.000 koronát utalványozott a városnak, hogy a kiadásokat részben fedezhesse. A hátralevő 68.000 koronának kölcsön útján való biztosítására pedig újból felhívta a várost.

— **Rendkívüli segély.** A belügyminister a vármegyei tisztviselők és alkalmazottak fizetéseinek javítására a f. évi január 1-től évi 10,000 korona rendkívüli segélyt utalványoztatott. Mondanunk sem kell, hogy az ezt tudató leirat örömmel fogadtatott a vármegyei hatóságok s a belügyi kormányzat a józan munkásságot elismerő méltánylását mi is őszinte szívvel regisztráljuk.

— **A város központi választmánya** *Vimmer* Imre polgármester elnöke alatt hétfőn tartott ülésében megválasztotta az 1901. évre özszeirandó képviselőválasztók összeíró bizottságát. Elnökül *Kollár* Károly, tagokul *Szecska* Kornél és *Pach* Antal lettek megválasztva.

— **Márczius tizenötödikének** hazafias megünneplése tekintetében *Vimmer* Imre polgármester ma délután 4 órára értekezletre hívta meg a városi kör, polgári egyesület és ipartestület a két olvasókör a közép és elemi iskolák igazgatóit. Városunk tehát ismét részt fog venni a szabadság születésének 52-ik évfordulóján, hiszen az ősi tradíciókhoz.

— **Takarékpénztár Bátorkeszin.** Mint bátorkeszi tudósítónk írja, ott *Kobek* István országgyűlési képviselő elnöke alatt f. hó 4-én a mezőgazdaság és kereskedelmi körökből egybegyűlt tekintélyes értekezlet egy takarékpénztár alapítását egyhangulag lelkesen elhatározta. A vidék közgazdaságának fellendítésére szolgáló eme pénztárat alapítása nem hevenyében történt; ennek létrehozatala már régebben foglalkoztatja a község és vidék mérvadó elemeit s hogy az ügy sok megfontolás után ebbe a stádiumba került, bizonyítéka annak, hogy vidék gazdasági viszonyai az ilyen lüktető erőt rég nélkülözték. Az aláírási felhívások legközelebb ki lesznek bocsátva oly intézkedéssel, hogy ebben az üdvös munkában minél többen részt vehessenek.

— **Bányászok mozgalma.** Nagy feltűnést keltett hétfőn a főváros utcáin az az 50 tagú esztergomi bányászkiállítás, melyet a bányászok Védegyletének titkára, *Szikora* Zoltán vezetett a ker. államtitkár, *Gräbenstein* Béla elé, hogy előadják sérelmeiket. A magyar bányászok sérelme legfőképpen az, hogy a nagyobb rész külföldi bányavezetők durván bántanak velük; a magyarhonos bányászok háttérbe szorítják s a Védegylet tagjait üldözik. Az államtitkár a sérelmek orvoslását megígérte annál is inkább, mert most, amikor a szén ára emelkedett és minden munkáskézre szükség van, joggal elvárható, hogy a bányák vezetői humanusan bánjanak a munkásokkal és a hasznos szervezet kedés miatt ne üldözzék őket. A kiállítás nagy örömmel hallotta az államtitkár szavait. Innen a kiállítás *Szatmáry* Béla miniszteri tanácsos és *Tirschner* Géza bányakapitányánál tisztelettel. Részünkről nem nézzük jó szemmel a Védegylet szervezkedését, mert az egyenesen az ösidőktől fenálló s hasznosnak bizonyult társulási-rendszer ellen tör. Ha tehát a bányatársulatok nem szívesen látják a régi rend megbontását, csak természetesnek lehet találni.

— **Országos vásár** lesz Esztergomban f. hó 12-én. E napon állatvásár és az utána következő napon kirakodó vásár lesz.

— **Két előterjesztés.** *Vargyas* Endre kir. tanácsos, tanfelügyelő a város iskolai ügyére nézve két igen érdekes átiratot intézett a városi képviselőtestülethez a reáliskolának polgári fiúiskolává való átalakítása érdekében, továbbá kereskedelmi iskola és kisedővő felállítására. A két átiratot a kir. tanfelügyelő úr szíveségéből vasárnapi számunkban ismertetjük.

— **Városi ipartestület** vasárnapi közgyűléséről helyszüke miatt csak legközelebbi számunkban hozhatunk kimerítő tudósítást. Itt említjük meg, hogy *Dóczy* Ferencz ipart. elnök meghülésből származott betegségéből felépült s tegnap már ismét átvette hivatalát a testületnél.

— **A Kaszinóból.** A kaszinó műkedvelő gárdája f. hó 24-én készül színe hozni a *Charlie* néjje cz. vig bohózatot. A szereposztás már megtörtént. *Sir Francis Cherny*: *Fischer* László, *Stephan Spittig*: *Kelemen* Béla, *Jack Cherney*: *Istvánffy* Elemér, *Charlie Wyckham*: *Reitter* József, *Lord Franck Batberley*: *Berán* Károly, *Brasek*: *Berényi* Zoltán, *Donna Lucia*: *Pethes* Maceza, *Annie*: *Hajas* Olga, *Kitty*: *Schonbeck* Mártha és *Ella* szerepében *Mezey* Manczika fognak közreműködni.

— **Az apaállat vizsgálat** dátumát, mely tudvalevőleg f. hó 12-ére tűzött ki, a polgármester az azon napra eső orsz. vásár miatt megváltoztatta. *E szerint a szemle f. hó 9-én, szombaton, lesz megtartva.*

— **Halálozás.** *Schwarz* Sámuelné, *Schwarz* Henrik es. és kir. 26 gy. ezredbeli számvevő hadnagy édes anyja hosszú szenvedés után f. hó 3-án jobblétre szenderült. A megboldogultat nagy résztvevő közönség kísérte f. hó 4-én utolsó útjára s fölötté dr. *Weisz* Izsák főrabbi mondott megható búcsúztatót.

— **A Korona új bérlője** *Trebitscher* Zsigmond, a bártfai fürdő gavallér szállodása, leendő a kávéházra vonatkozó szerződést már meg is kötötte a takarékpénztárral, *Trebitscher* igen rokonszenves derék uriember, aki az innen elszármazott *Neuszidler* család révén félig-meddig esztergomi is. Felesége ugyanis *Neuszidler* Károly pozsonyi orsz. képviselő nővére. Reméljük, hogy a Korona jó kezébe kerülve, méltó támogatást fog nyerni közönségünk részéről. A kávéházat új bérlője f. hó 15-én nyitja meg. Ugyanekkor este a kaszinóban társasvacsora lesz 3 koronás részvételi díj mellett. Az előjegyzések a kaszinó szolgálatánál levő iven tehetőek meg.

— **Veszedelemes gólyanőni.** Eddig ritkán fordult elő az az eset, hogy a gólya néni közül valamelyik nem szívesen teljesítette volna kötelességét, most azonban a kesztőlcziek gólyanőnije: *Brusik* Katalin ellen állandó a panasza. Ez a tiszteletreméltó (?) személy csak akkor nyújt segélyt az arra szorultaknak, amikor neki tetszik. Volt már három eset, amikor az ő hanyagságából a beteg vérmérgezésben meghalt. Így mondták ezt a panaszkodó *Kesztőlcziek* a főszolgabíró előtt, aki az ügyben a legszigorubb vizsgálatot indította meg.

— **Járvány-statisztika.** Városunk területén február hóban 2 kanyaró, 1 diphteritis és egy bárányhimlő eset fordult elő; egy kanyaró és a diphteritis-eset gyógyulással végződött, egy kanyarós és egy bárányhimlős beteg gyógykezelés alatt van. Márczius 1-től tegnapig 5 kanyaró-eset jelentetett be.

— **Gyümölcsfanyesztési tanfolyamok.** A földmivélsügyi minister lelkészek és tanítók részére Kis-Szebenben ápril hó 1-től 10-ig, *Keszthelyen* márczius 21-től 30-ig és *Kolozsmonostoron* szintén ez időben gyümölcsészeti tanfolyamot rendeztet. Az egyes tanfolyamokra 20—20 tanító fog felvételt s ezek egyenként 30 kor. utiáltányban és a tanfolyam tartama

alatt napi 3 kor. ellátási díjban fognak részesítettetni. A pályázni kívánó néptanítók kérvényeiket f. hó 10-ig nyújthatják be a földmivélsügyi ministerhez s ezen kérvényhez, mely egy koronás bélyeget igényel, működésükről és arról, hogy faiskolát kezelnek, vagy kezelni fognak, hatósági bizonyítványt tartoznak csatolni.

x **Nemes fenyők** nagy választékban kaphatók jutányos árban *Piszken* a *Gerenday*-féle fenyőiskolában. Árjegyzék e lapok kiadóhivatalában kapható.

Felelős szerkesztő és lapfőnököse: **GERENDAY JÓZSEF**

75/1900. gt. sz.

Árlejtési hirdetmény.

Alulírott gazdasági tanácsnok ezennel a macadam utakra szükséges körülbelül 215. egyenként két köbméteres kupacz kemény zúzott kő szállítására ajánlati versenyt hirdet.

Ajánlatok legkésőbb folyó hó 16-ának d. e. 10 órájáig adhatók át zárt borítékban a gazdasági tanácsnoki hivatalban, hol is azok a jelzett időben nyilvánosan fel fognak bontatni.

Az ajánlatokhoz a szállítandó kő mintája melléklendő. Szintúgy melléklendő 100. korona bántapénz, vagy az ennek letételéről szóló nyugta.

Az ügyre vonatkozó felvilágosítások a gazdasági tanácsnoki hivatalban nyerhetők a hivatalos órák alatt.

Esztergomban, 1900. márczius 5-én.

Kollár Károly
gazdasági tanácsnok.

Kiadó.

A Viziváros 35. szám alatt egy nagyobb és egy kisebb lakás Szent György napra, úgy szintén több szigeti föld is bérbe adó, esetleg eladó is. Értekezni lehet a tulajdonosnál; Ferencz József út 22. szám alatt.

MEGHIVÓ.

AZ
Esztergom-vidéki Hitelbank Részvénytársaság
1900. évi márczius hó 25-én (vasárnap) d. e. 10 órakor

hivatalos helyiségében (Kis-piacz 511. szám) tartja meg

II. ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSÉT,

melyre az intézet részvényeseit tisztelettel meghívja

az **igazgatóság.**

Tárgysorozat.

- 1) Az igazgatóság és felügyelő bizottság jelentéseinek tárgyalása.
 - 2) A zárszámadások megvizsgálása, a mérleg megállapítása s a nyelremény hovatartozása feletti határozat.
 - 3) Az alapszabályok 17 §-a értelmében a közgyűléshez beadott feltevések, javaslatok és indítványok felett való határozat.
 - 4) A közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítése iránti intézkedés.
- Jegyzet. Az alapszabályok 7. §-a értelmében a közgyűlésen gyakorolható szavazati jog igazolására az igazgatóság által a közgyűlést megelőző nap déli 12 órájáig kiállított jegyek szolgálnak. Ezen jegyek napontkint a hivatalos órák alatt vehetők át a részvényesek által a bank hivatalos helyiségében.

Kelt Esztergomban, 1900. évi márczius hó 7-én.

Az igazgatóság.